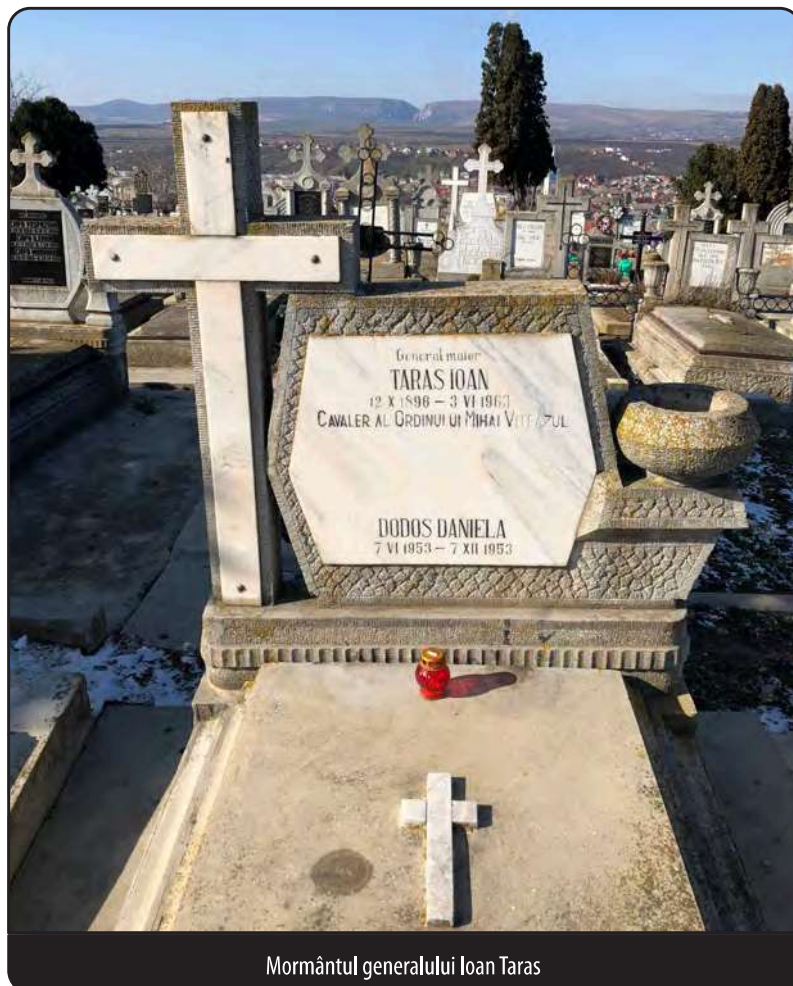

Mormântul generalului Ioan Taras

Răzvan Mihai NEAGU

CONSIDERAȚII PRIVIND VIAȚA ȘI ACTIVITATEA UNUI BRAV MILITAR AL ARMATEI REGALE ROMÂNE: GENERALUL IOAN TARAS (1896-1963)

Preliminarii. Istoria orașului Turda oferă celui pasionat de trecutul local multe evenimente și personalități interesante, mai puțin cunoscute publicului larg, dar în aceeași măsură și specialiștilor. O personalitate deloc cercetată cu seriozitate din trecutul apropiat al Turzii este și generalul Ioan Taras. Militar de carieră, acesta a fost amintit numai în mod pasager la nivelul istoriografiei locale, multe dintre datele vehiculate despre el fiind neconforme cu realitatea și foarte neconcludente. Scopul investigației noastre istorice este aducerea la lumină a vieții și activității generalului

Ioan Taras, care rămâne una dintre marile personalități ale orașului de pe Arieș. Demersul nostru se bazează pe o sursă documentară inedită de o foarte mare importanță și relevanță, Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, unde se păstrează în Fondul Penal, două dosare, care îl au ca subiect.

Istoriografia locală și generalul Ioan Taras. Distinsul militar nu a beneficiat de o atenție corespunzătoare din partea istoriografiei locale. Astfel, într-o lucrare apărută în anul 2005, autorul Eugen Gergely afirma: *Generalul Ioan Taras (decedat) a fost mare comandant de regiment și de garnizoană, o scurtă perioadă și primar al orașului Turda. Generalul de cavalerie Taras a fost comandant al regimentului 5 Călărași, decorat cu ordinul „Mihai Viteazul”. A fost un om, un ofițer al armatei române, cu un mare suflet de patriot*¹. De asemenea, autorul citat mai adăuga: *Ioan Taras, acesta din urmă mulți ani comandant al Comisariatului militar al județului*².

Într-o altă carte apărută în anul 2012, autorii Valentin Vișinescu, Tudor Ștefănie și Radu Miclăuș, aminteau de generalul Ioan Taras: *Și-a făcut studiile la școala de ofițeri din Austria. Este cel care, fiind colonel în armata română, colaborează cu prefectul Alexandru Vâlcu, cu colonelul Victor Cupșa, dar și cu ofițeri și subofițeri din batalionul de grăniceri, pentru a realiza un proiect sionist, de a proteja pe evreii din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și mai ales din Ardealul de Nord, pentru a trece fraudulos frontiera vremelnică de pe Feleac. [...]*

Ioan Taras a fost general în armata română în cele două războaie mondiale, iar în anul 1945 era comandantul garnizoanei Turda și a primit, împreună cu generalul Precup și un ofițer sovietic, ostașii veniți de pe frontul de est. Regimul

comunist l-a arestat și s-a îmbolnăvit din cauza presiunilor făcute asupra lui.

*Cel care l-a scos din anonimat și i-a readus faima și respectul ca erou al neamului, este generalul de brigadă Mureșian, din Turda. La mormântul din cimitirul central, veteranii, în fiecare an, îi dau respectul cuvenit. O stradă din Poiana de Arieș îi poartă numele, ca un gest de apreciere al eroului*³.

Mai amintim faptul că generalul Ioan Taras nu este menționat în *Dicționarul personalităților turdene, apărut în anul 2006*⁴. Din păcate, informațiile vehiculate în lucrările amintite nu au legătură cu realitatea. Generalul Taras nu și-a făcut studiile în Austria, nu a fost primar (ci prefect), iar în legătură cu acel „plan sionist” considerăm oportun a nu ne exprima.

Amintitul profesor Valentin Vișinescu a amintit din nou de generalul Taras, într-o carte apărută cu ocazia Centenarului Marii Uniri. Despre informațiile prezente în această lucrare, autorul mărturisește că le are de la fica generalului, Maria Taras care, la momentul elaborării cărții, locuia la București. Datele prezentate publicului cititor sunt, în general, veridice. Există și unele afirmații, care necesită o verificare foarte amănunțită. Astfel, se afirmă că: *În perioada interbelică a îndeplinit funcții militare, fiind printre altele aghiotant al generalului francez Pétain*⁵. Considerăm această afirmație cel puțin hazardată. Tot acolo se vorbește despre faptul că generalul Taras a fost închis în penitenciarele Aiud, Gherla și Văcărești⁶. În declarația dată în fața Securității și în documentele din dosarele existente la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, nu există nicio referire legată de o virtuală detenție a generalului în locurile mai sus amintite. De asemenea, profesorul

Vișinescu afirmă în cartea sa că Ioan Taras a fost primit în audiență de Emil Bodnăraș la 1 iunie 1961⁷.

Singurul autor local care oferă publicului cititor date în mare parte veridice, dar succinte, despre generalul Ioan Taras este Ioan Bembea (profesor și fost primar al Turzii). Acesta afirmă că militarul s-a născut la Săcele în anul 1896, în familia unui oier bogat, a urmat Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, iar la începutul Primului Război Mondial (1914) a trecut în România, participând la luptele din zona Moldovei⁸. Autorul citat spune că în perioada interbelică, Ioan Taras, ca ofițer activ, se stabilește în cartierul Poiana al Turzii, unde tatăl său a cumpărat o suprafață de 80 de hectare și niște clădiri (devenite în perioada comunistă sediul IAS Poiana). Profesorul Bembea știe că generalul are o soră Florica, măritată cu profesorul Gheorghe Popa (care predă istorie la Liceul „Regele Ferdinand” din Turda) și că a participat la Al Doilea Război Mondial, fiind rănit⁹. Informațiile prezentate de profesorul Bembea sunt primite de la fica generalului Taras. În ceea ce ne privește, ne exprimăm îndoiiala mai ales asupra faptului că Ioan Taras a participat activ la Primul Război Mondial, bazându-ne pe faptul că acesta nu amintește nimic despre acest aspect foarte semnificativ, în declarația sa autobiografică dată în fața organelor de Securitate în anul 1952.

Bravul militar Ioan Taras. Personalitatea militară care face obiectul cercetării noastre s-a născut la 12 octombrie 1896, în localitatea Satulung (azi inclus în orașul Săcele) din comitatul Brașov, provenind dintr-o familie simplă de agricultori harnici (Ioan și Maria), de confesiune ortodoxă¹⁰. Precizăm din nou că toate informațiile despre viața și activitatea generalului Taras provin în exclusivitate dintr-o

Declarație pe care acesta a dat-o în fața organelor de Securitate din Cluj, la 23 februarie 1952. Această piesă documentară excepțională conține informații cheie despre viața și activitatea sa.

Referitor la averea părinților săi, Ioan Taras afirmă că înainte de 23 august 1944, aceștia aveau: 152 iugăre de pământ, opt boi, șase cai și două vaci. Între anii 1903-1908, a urmat cursurile școlii primare din satul natal¹¹. Ulterior, între 1908-1910 studiază la Liceul de stat maghiar din Turda (actualul Colegiu Național „Mihai Viteazul”), după care, între anii 1910-1915, învață la Gimnaziul Ortodox din Brașov¹².

Tânărul Ioan s-a îndreptat spre cariera militară, dar nu în Austro-Ungaria, ci a trecut în România, unde în anul 1916 a absolvit Școala pregătitoare de ofițeri de cavalerie din Târgoviște¹³. Pe durata a 30 de ani, Ioan Taras a desfășurat o bogată activitate în domeniul militar, derulată între 1 septembrie 1916 - 15 august 1946. Stagiul militar l-a urmat la instituția de învățământ mai sus amintită, având gradul de sublocotenent. La 1 septembrie 1916 este repartizat cu acest grad la Regimentul 2 Călărași de la Caracal. Urcă rapid în grad, iar între 1917 și 1 august 1919, Taras funcționează ca locotenent la Școala militară de cavalerie de la Târgoviște. Nu precizează dacă a participat la vreo campanie din cadrul Primului Război Mondial sau din războiul contra Ungariei comuniste a lui Kun Béla. Cel mai probabil, nu.

În perioada interbelică, cariera militară a lui Ioan Taras s-a desfășurat cu precădere în Transilvania. Astfel, într-o primă fază, la 1 august 1919, este transferat la Regimentul 13 Călărași (nou creat)

la Sibiu, iar peste un an ajunge la comandamentul Brigăzii 6 cavalerie din Târgu-Mureș. Pentru trei ani (1921-1924), Ioan Taras funcționează ca adjutant al comandantului Corpului 6 de armată. O perioadă semnificativă din activitatea sa militară este legată de orașul Cluj, unde inițial a fost la Comenduirea Pieței (1924-1925). Este din nou transferat, în 1925, la Regimentul 2 Călărași din Cluj, iar apoi, între 1926-1928 activează la Comandamentul Corpului 6 de Armată din Cluj, biroul II. Un nou transfer survine în anul 1928, când este trimis la Regimentul 11 Călărași. Pentru a obține gradul de maior, în anul 1932, Taras urmează cursurile necesare la Făgăraș. Între anii 1932-1934 este repartizat la Regimentul 15 Călărași din Sebeș. Revine la Regimentul 11 Călărași în perioada 1934-1937. Interesant este faptul că între 1938-1939, Ioan Taras este judecător de instrucție la Tribunalul Militar din Cluj. În anul 1939, era la Regimentul 7 Călărași și Armata a III-a.

Al Doilea Război Mondial îl găsește pe bravul militar la datorie pentru patrie. Astfel, în 1940, Taras comanda grupul de recunoaștere automecanizat Turda. Până la intrarea României în ultima conflagrație mondială, Ioan Taras era din nou la Regimentul 11 Călărași. O dată cu trecerea Prutului de către Armata Regală Română (22 iunie 1941), Ioan Taras devine comandant secund al Regimentului 6 Roșiori¹⁴, până în 15 august 1941, dată de la care va comanda Regiment 5 Călărași.

La 18 noiembrie 1942 este rănit în luptă și evacuat la Spitalul 303 București, unde stă până în iulie 1943. Din acest an, până la 5 octombrie 1944, este la dispoziția Corpului de cavalerie București¹⁵.

Pentru faptele sale de vitejie și bravură pe câmpul de luptă, Ioan Taras a fost decorat cu Ordinul „Coroana României”, clasa a IV-a în 1941 pentru trecerea Nistrului, și cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a în același an, pentru bătălia din Stepa Nogaică¹⁶.

În contextul deosebit de agitat din a doua jumătate a anului 1944 și începutul anului 1945, generalul Ioan Taras devine prefect al județului Turda (cu delegație), funcție pe care o girează între 5 octombrie 1944 și 5 ianuarie 1945, în perioada guvernelor conduse de generații Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu, interval care corespunde cu campania Partidului Comunist Român de acaparare a puterii politice în România, cu sprijinul nemijlocit al Armatei Roșii.

După ce nu a mai fost prefect, din 1945 și până la 15 august 1946, Ioan Taras a fost comandant al Cercului teritorial Turda. Ulterior, din 15 august 1946 a fost trecut în disponibilitate și apoi pensionat¹⁷. S-a retras complet din viața publică și activitate, iar între 1946-1950 s-a ocupat cu agricultura pe propriul pământ moștenit de la părinți. Din 1950, a rămas fără ocupație.

În anul 1923, Ioan Taras a îndeplinit o misiune de maximă importanță pentru România, l-a însoțit la Varșovia, ca adjutant, pe generalul Nicolae Petala, aflat acolo pentru încheierea unui pact de neagresiune cu URSS¹⁸.

Pe plan personal, în 1937, Ioan Taras se căsătorește cu Margareta Câmpeanu (originară din satul Aiton), cuplul având un singur copil, o fată, Roseta Maria Taras. Viitorul general mai avea o singură soră, Florica Pop¹⁹. Ioan Taras a fost un bun poliglot, vorbind, pe lângă limba română, maghiara, franceza și germana.

PERSECUȚIA GENERALULUI TARAS DE CĂTRE AUTORITĂȚILE COMUNISTE

Generalul Ioan Taras intră în atenția Securității, care începe să-l urmărească. Astfel, într-o notă informativă nedată (dar cel mai probabil din anul 1951), semnată „Informator 230”, se afirmă că, în seara zilei de 25 iunie, la domiciliul lui Ianeșiu Dumitru din Turda, a fost, printre alții, și generalul Taras, care a spus că nu știe de ce se tot laudă regimul actual cu realizările URSS, pentru că în Franța s-a făcut cel mai mare stăvilor pe râul Rhone și cel mai mare laminor din lume și nu există atâta laudă, iar la noi dacă se face ceva, se declanșează o propagandă în presă și se ridică în slăvi realizările URSS, care nici nu se pot compara cu cele din Franța²⁰. De asemenea, cei prezenți au ascultat postul de radio „Vocea Americii”, în special generalul Taras, căruia îi place foarte mult. Informatorul l-a întrebat pe Taras dacă i s-a luat averea din Poiana (cartier al orașului Turda), el a spus că nu mai are avere, iar acolo se va face o Gospodărie Agricolă Colectivă (GAC)²¹. Din această notă informativă, aflăm despre faptul că generalul s-a opus regimului comunist și propagandei oficiale a acestuia, iar pe de altă parte, luăm cunoștință despre confiscarea averii acestuia, fapt care i-a provocat mari greutăți financiare, după cum reiese dintr-o altă notă informativă nedată, semnată „Informator Nr. 5”. În acest act, agentul Securității relatează că, în 21 august 1951, s-a întâlnit cu generalul Taras la Cluj, care spunea că de câteva zile este plecat de acasă și stă provizoriu acolo, fiind în căutarea unui serviciu, iar un cunoscut de-al său i-a promis că-i facilitează angajarea la Institutul de Cercetări Geologice. Informatorul îl întreabă de ce nu

rămâne în Turda, pentru că și acolo sunt întreprinderi și șantiere unde ar putea lucra, Taras spunând că în Turda nu mai vrea să stea pentru că a văzut cum au fost ridicați preoții catolici și că le vine rândul și militarilor. Generalul consideră că, dacă-și va găsi serviciu la Cluj sau în altă parte, va mai veni la Turda o dată pe lună pentru a-și vizita familia. Informatorul l-a sfătuit pe Taras să nu se ia după vorbele preoților catolici, mai ales că el e ortodox și l-a sfătuit să vină acasă la familie²².

Același „Informator Nr. 5” alcătuiește, la 19 septembrie 1951, o nouă notă informativă, în care povestește că s-a întâlnit cu generalul Taras, care l-a informat că și-a schimbat programul și că până la 1 octombrie va fi angajat la Institutul de Cercetări Geologice și va fi nevoit să cuture munții în interes de serviciu. Informatorul l-a întrebat dacă-l lasă inima să părăsească Turda, el a zis că e bine că pleacă pentru că, dacă va începe războiul în Balcani, fie cu Tito, fie cu altcineva, în Turda va fi jale mare, pentru că americanii vânează numai centrele industriale și nodurile de comunicație, deci e bine să plece. Taras mai spune că bănuiește că, în toamna aceasta, este posibil să înceapă războiul, dacă evenimentele externe se precipită. Generalul spune că, deocamdată, se va instala la Cluj, iar pe urmă va vedea unde-l va repartiza cu serviciul²³. Se observă teama militarului pentru un virtual nou conflict, el cunoscând ce înseamnă suferințele războiului.

Urmărirea informativă a militarului de carieră a continuat și la începutul anului 1952, cel care avea această sarcină fiind același „Informator Nr. 5”, pe care îl vom deconspira în cadrul acestui studiu, pe baza documentelor din dosarul lui Ioan Taras. La 8 februarie 1952, lucrătorul Securității furniza

o nouă notă informativă în care sesiza despre faptul că, în cursul ultimelor luni, a vizitat mai multe persoane care ascultă posturi de radio străine, precum „Vocea Americii”, Radio Londra și Radio Paris. Persoanele vizitate continuă să asculte aceste posturi și comentează diverse evenimente externe și interne, precum reducerile de prețuri, reducerea numărului de funcționari administrativi, reforma bănească. Printre cei despre care este vorba în nota informativă, se numără și generalul Taras²⁴.

Serviciul Securității Statului Turda întocmește, la 12 februarie 1952, o Fișă tabel pe numele generalului Ioan Taras, în care se prezintă „crimele” militarului de carieră. Fostul prefect de Turda este semnalat, la 25 iunie 1951, că a spus că la noi, dacă se realizează ceva, se zbiară în gura mare și se slăvește URSS, pe când în Franța sunt și mai mari realizări și nu se laudă nimeni; la 25 august 1951, este semnalat că vrea să părăsească Turda pentru că știe că au fost ridicați preoții catolici și acum este rândul militarilor, iar ulterior la alții; la 19 septembrie 1951, este semnalat că lansează zvonuri alarmiste despre începerea războiului; la 20 decembrie 1951, este semnalat din nou că lansează zvonuri false, insultă URSS și pe comuniști; la 8 februarie 1952, este semnalat că are manifestări ostile față de reforma bănească, ascultă „Vocea Americii”, Radio Londra, Radio Paris și difuzează știrile în cercul lui de prieteni și cunoscuți, iar la 14 februarie 1952 este semnalat că ascultă posturile de radio amintite, alături de Radio „Europa Liberă”, difuzează știrile, lansează zvonuri despre război, în primăvara următoare²⁵.

Pe baza documentației prezentate, sublocotenentul de Securitate, Hirișcău Vasile, întocmește un Referat nedat, care

cuprinde rezultatul cercetărilor efectuate asupra generalului Taras Ioan, care este învinuit de manifestări ostile contra regimului și contra reformei bănești din 28 ianuarie 1952. În acest referat, se fac mai multe considerații. Lucrătorul de la Securitate afirmă că, din materialul informativ existent la dosarul personal al generalului, rezultă că, în 1951, și la reforma bănească (1952), acesta a avut manifestări ostile contra regimului, a afirmat că, dacă la noi în țară se realizează ceva, se zbiară în gura mare și se laudă URSS, pe când în Franța sunt mai mari realizări și nu se laudă nimeni. Ascultă posturile de radio „Vocea Americii”, „Paris”, „Londra” și lansează zvonuri alarmiste despre începerea războiului. A adus insulte URSS și regimului. Cu ocazia reformei bănești a avut manifestări ostile. Din cercetările efectuate, rezultă că a avut manifestări ostile regimului, și-a manifestat nemulțumirea față de acesta, a afirmat că nu poate trăi și nu poate intra în niciun serviciu. Din cauza regimului nu-și poate primi pensia. A mai spus că în Franța s-a construit cel mai mare laminor fără a se face propagandă, iar în România se face propagandă pentru orice lucru. În legătură cu situația internațională a declarat că este posibil să fie pace dacă URSS lasă statele să evolueze politic și să ajungă la înțelegere cu Apusul. Ascultă posturile de radio străine și comentează în cercul său de prieteni ceea ce aude acolo. În timpul cercetărilor nu a fost sincer și nu și-a recunoscut manifestările sale ostile cu care este semnalat în notele informative din dosarul său. Se trag următoarele concluzii: provine dintr-o familie de moșieri, este un element dușmănos pentru regimul din Republica Populară Română, a participat la campania din Răsărit ca locotenent-colonel fiind și decorat, din

dosarul său personal rezultă că a avut manifestări ostile regimului, lucruri pe care în parte le recunoaște și el, este semnalat că s-a manifestat contra reformei bănești (privește cu neîncredere această reformă). Propunerea este ca Ioan Taras să fie încadrat într-o Unitate de Muncă (UM) pentru 12 luni²⁶.

Într-o notă informativă din 14 februarie 1952, semnată „Informator Nr. 5”, se arată că generalul Taras a fost foarte afectat de reforma monetară din 1952 și a fost nevoit să împrumute bani pentru alimente de la cumnatul său. În continuare, se precizează că fostul militar ascultă posturile de radio amintite. Referitor la politica externă, agentul Securității afirmă că Taras ar fi afirmat că germanii speculează condițiile pe care le impun SUA și Anglia privitor la înarmare, ei știind că războiul nu poate începe fără Republica Federală Germană. De asemenea, în nota informativă, se consemnează că Taras a spus că secretarul de stat al SUA, Dean Acheson, nu a venit în Europa numai pentru funeraliile regelui George al V-lea al Marii Britanii, ci va discuta și cu experții militari francezi la Paris și pe urmă va merge la Lisabona, ca să pregătească totul pentru ca primăvara viitoare să înceapă războiul²⁷.

Conform unei Fișe personale existentă la dosarul său de la Securitate, la 21 februarie 1952, generalul Ioan Taras a fost arestat, primind o pedeapsă care urma să expire la 21 august 1952²⁸. Motivele internării sunt faptul că a avut manifestări ostile regimului, contra URSS și împotriva reformei bănești din 1952. Se face recomandarea să fie trimis la muncă ușoară, agricolă²⁹. O altă fișă personală întocmită de Regionala Securității Statului Cluj existentă la dosarul său detaliază contextul arestării generalului Taras. În actul invocat

de noi se afirmă: *A avut manifestări ostile regimului de democrație populară și Uniunii Sovietice. Lansează diferite zvonuri războinice, ascultând în același timp posturile de radio străine. A afirmat că va fi pace numai dacă Uniunea Sovietică, din punct de ved. pol. va lăsa țările independente*³⁰. În ziua arestării (21 februarie 1952), la domiciliul generalului din Turda s-a făcut o percheziție cu rezultat negativ³¹. În respectivul act, se mai afirmă că are manifestări ostile contra regimului, este nemulțumit de regim, pentru că nu poate trăi și nu-și poate găsi serviciu. Generalul ar fi afirmat că are o viață grea și din cauza regimului nu poate să trăiască și să-și primească pensia. De asemenea, Taras ar mai fi spus că Franța a construit cel mai mare laminor din lume. În legătură cu situația internațională, generalul ar fi afirmat că va fi pace doar dacă URSS va lăsa țările să evolueze liber. El ascultă posturile de radio străine și difuzează știrile altor persoane³². În cursul 1951 și cu ocazia reformei bănești a avut manifestări contra regimului, a spus că, dacă la noi în țară se face ceva, se zbiară în gura mare și se laudă URSS, dar în Franța sunt mari realizări și nu se laudă nimeni. Lansează zvonuri alarmiste despre începerea războiului. A adus insulte URSS și regimului din România³³. După cum se poate observa, acuzațiile împotriva generalului Ioan Taras erau destul de grave. Se remarcă opoziția sa contra regimului de democrație populară impus cu forța în România, dar și situația materială foarte grea cu care se confrunta acesta (greutăți financiare, sistarea pensiei, faptul că a fost foarte afectat de reforma monetară din 1952). Cu toate acestea, fostul militar dorea să fie informat în mod corect (asculta posturile de radio străine) și era un adversar al propagandei oficiale

impusă de autoritățile comuniste.

În cadrul anchetei efectuată de Securitatea din Cluj, la 23 februarie 1952, generalul Ioan Taras dădea o declarație din care se desprind lucruri interesante. Cel mai important, în opinia noastră, este faptul că, între 1 octombrie - 20 noiembrie 1951, a lucrat la ISFM Luncasprie (azi sat în com. Dobrești, jud. Bihor) ca referent tehnic³⁴. Întrebat cine îi sunt prietenii, Taras răspunde: colonel Blaga Victor (Turda, str. Dr. I. Rațiu, nr. 96), Ionescu Dumitru (funcționar la Banca de Stat pentru investiții Turda, str. Jdanov nr. 86), profesor Danca Dumitru (str. Crișan nr. 9), iar de la Cluj, Emil Nicoară (fost avocat, nu știe adresa) și Costea Gavrilă (funcționar). Securitatea dorește să afle care au fost manifestările ostile regimului democratic, pe care le-a avut generalul, acesta afirmând că este nemulțumit pentru că nu mai poate trăi și nu-și poate găsi un serviciu, din cauza originii sociale, a fost concediat după 1 lună și jumătate de la ISFM Luncasprie, pe motiv că nu mai erau posturi, deși în realitate erau. Ioan Taras a afirmat că situația familiei sale este foarte grea din cauza originii sale sociale, iar regimul de azi nu-i dă posibilitatea să trăiască și să primească drepturile de pensie care i se cuvin după 36 de ani de serviciu³⁵.

Cel anchetat recunoaște că a spus că este posibil să fie pace doar dacă URSS va lăsa statele să evolueze politic liber în înțelegere cu Apusul și că Franța, chiar dacă nu-și popularizează realizările, a construit cel mai mare laminor din lume³⁶. Generalul Taras recunoaște că ascultă ocazional posturile de radio menționate mai sus și că vorbește cu prietenii despre cele mai importante probleme auzite acolo, dar nu a avut nicio manifestare ostilă față de reforma bănească³⁷.

Din păcate, nu mai cunoaștem alte detalii despre anchetarea generalului Taras, deoarece aceste detalii nu apar în dosarele sale de la Securitate. Cu toate acestea, piesele documentare existente atestă faptul că nu a fost trimis în Gulagul românesc, ci i s-a impus domiciliu obligatoriu (DO) în baza deciziei nr. 239 din 1952, în localitatea Budila, raion Codlea, Regiunea Stalin, această măsură fiind ridicată la 24 ianuarie 1954³⁸. Tot cu domiciliu obligatoriu a locuit în localitatea Ghidigeni (azi în jud. Galați).

Se pare, însă, că la sfârșitul anului 1952, generalul Ioan Taras era la Turda, fapt care reiese dintr-o notă informativă (datată 20 decembrie 1952), semnată de același Informator Nr. 5. Informatorul spune că, de când a auzit că Taras a revenit la Turda, l-a vizitat. Acesta locuiește la cumnatul său, Dodosi (str. Jdanov). Taras i-a povestit că a fost angajat o lună la Institutul de Cercetări Miniere, dar acolo i s-a cerut autobiografia, pe care el a întocmit-o cu sinceritate, însă, la scurt timp, a fost concediat din cauza reducerii personalului. Spune că dorește să-și găsească foarte mult un serviciu și chiar l-a rugat pe informator să se intereseze de un loc de muncă, acceptând orice fără nicio condiție. Conform informatorului, generalul Taras ar fi spus: *Pe unde am fost și cu cine m-am întâlnit și am vorbit, toți au aceeași părere că, în curând, vom scăpa de teroarea și de bandiții aceștia. Însă se poate să scăpăm chiar fără război, fiindcă mai mult ca sigur că până în primăvară, rușii vor fi somați să se retragă în granițele lor, atunci să-i vedem pe măgarii aștia de la noi care fac pe comuniștii, pe unde vor scoate cămașa de toate blestemățiile ce au făcut, mai ales că noi care am fost cineva și care am avut ceva pământ, ne-au distrus și ne-au aruncat pe drumuri muritori*

*de foame. Nu vezi că nu-mi pot găsi un serviciu?*³⁹. Sursa Securității a observat că revenirea generalului la Turda nu l-a încântat pe cumnatul său, deoarece trebuie să locuiască toți în aceeași casă⁴⁰.

În urma unei Hotărâri a Ministerului Afacerilor Interne, Serviciul C din 30 decembrie 1959, dosarul generalului este clasat la arhivă cu păstrare la fondul de anchete și menținerea individului în evidență⁴¹.

Generalul Ioan Taras s-a stins din viață la 3 iunie 1963 și a fost înmormântat la Turda, în cimitirul bisericii parohiale din Turda Veche.

Încercare de deconspirare a unui informator. După cum s-a putut observa din demersul nostru investigativ, marea majoritate a notelor informative date Securității despre generalul Taras sunt semnate de un anume „Informator nr. 5”. Pe baza unei piese documentare existentă la dosarul acestuia, suntem în măsură să-l identificăm pe respectivul informator cu o destul de mare precizie. Astfel, la 18 februarie 1952, Pălinescu Nicolae, domiciliat în Turda, Piața Stalin, nr. 7, funcționar la Sovrom Asigurare, născut la 14 septembrie 1890 la Odobești (azi jud. Vrancea), dă o declarație despre generalul Taras. Pălinescu spune că, în 21 august 1951, l-a întâlnit pe Taras la Cluj, acesta afirmând că este în căutarea unui serviciu și că un cunoscut i-a promis că-l angajează la Institutul de Cercetări Miniere. Pălinescu l-a întrebat de ce nu rămâne în Turda să lucreze, pentru că și acolo sunt întreprinderi și șantiere, Taras replicând că nu mai vrea să stea la Turda, pentru că a văzut cum sunt ridicați unii preoți catolici și, în curând, va veni și rândul militarilor, dar dacă se va angaja în alt oraș, va veni o dată pe lună la Turda să-și vadă familia⁴². Fostul general este sfătuit de Pălinescu să nu asculte

de preoții catolici, pentru că el este ortodox, îndemnându-l să revină la Turda pentru că își va găsi serviciu. La începutul lui septembrie 1951, Pălicescu l-a întâlnit din nou pe Taras, care i-a spus că a revenit la Turda, urmând în curând să fie angajat la Institutul de Cercetări Miniere. Generalul afirmă că va pleca din Turda dacă începe războiul în Balcani cu Tito sau cu altcineva, pentru că orașul va fi afectat de bombardamentele americanilor, care vor viza industria și nodurile de comunicație. Ioan Taras este de părere că războiul poate începe toamna aceasta, el urmând să se instaleze la Cluj.

La sfârșitul lui decembrie 1951, Pălicescu afirmă că l-a revăzut pe Taras acasă, fiind informat de acesta despre concedierea din serviciu. O nouă întâlnire între cei doi are loc la începutul lui februarie 1952. Taras a fost văzut de cel care îl urmărea, la casa cumnatului său din Turda, strada Jdanov nr. 86. Pălicescu a constatat că fostul general ascultă posturile de radio „Vocea Americii”, „Paris”, „Londra”⁴³. La 14 februarie 1952, Pălicescu l-a revăzut pe Taras, care i-a povestit despre cum l-a afectat reforma monetară din 1952. Referitor la evenimentele politice externe, Pălicescu afirmă că Ioan Taras a spus că germanii speculează condițiile pe care le impun SUA și Anglia privitor la înarmare, ei știind că războiul nu poate începe fără ei. De asemenea, mai afirmă că, în opinia fostului general, secretarul de stat al SUA, Dean Acheson nu a venit în Europa numai pentru funeraliile regelui George al V-lea, ci va discuta cu experții militari francezi la Paris și va pregăti războiul⁴⁴. Pălicescu mai adaugă că în timpul vizitei sale acasă la Ioan Taras, acesta a fost vizitat de frizerul Toni, priceput la reparat aparate radio, care i-a reparat dispozitivul respectiv timp de 15 minute⁴⁵.

Am considerat necesar prezentarea detaliată a documentului elaborat de Nicolae Pălicescu, chiar dacă acesta reia într-un mod clar și identic toate datele și informațiile care sunt prezente în notele informative semnate de „Informatorul Nr. 5”. Având în vedere acest fapt, putem afirma fără putință de tăgadă că „Informatorul Nr. 5” este de fapt Nicolae Pălicescu. Nu cunoaștem multe informații despre acesta, în afara celor amintite deja. Cu toate acestea, numele unui colonel Pălicescu apare într-o notă informativă nesemnată, din 15 aprilie 1950, unde sunt deconspirate mai multe persoane din Turda aflate în vizorul Securității. Aceștia sunt coloneii Teașcă și Pălicescu, dar și avocatul Augustin Rațiu⁴⁶. Așadar, colonelul Nicolae Pălicescu, fost militar la rândul său, se cunoștea cu generalul

Ioan Taras, cel mai probabil în legătură cu cariera militară a ambilor. Pălicescu, se pare, ajunge să fie colaborator al noului regim comunist, având în vedere și faptul că lucra la Sovrom Asigurare.

Considerații finale. Generalul Ioan Taras a fost un exemplu tipic al militarului de carieră, onest și patriot, care și-a servit cu exemplaritate țara și neamul. Membru al Armatei Regale Române, el a participat la Al Doilea Război Mondial, unde s-a acoperit de glorie, fiind și rănit. Ulterior, pentru o perioadă s-a aflat la conducerea județului Turda, în calitate de prefect. Cu toate că nu a făcut politică, în timpul regimului comunist, Ioan Taras a intrat în vizorul Securității, care l-a urmărit și persecutat.

CONSIDERATIONS REGARDING THE LIFE AND ACTIVITY OF A BRAVE MILITARY OF THE ROMANIAN ROYAL ARMY: GENERAL IOAN TARAS (1896-1963)

Abstract: The purpose of this material is to bring to light the figure of a general of the Romanian Royal Army, who stood out both on the battlefield and in civilian life. Originally from Săcele area, but a graduate of the military school in Târgoviște, Ioan Taras had a prodigious military career in the interwar period, especially related to Transylvania. He fought in World War II on the Eastern Front, and was wounded in battle. For his bravery, he was decorated with the Order of „Mihai Viteazul”, one of the most important Romanian decorations during the war. For a short time, between 1944-1945, General Ioan Taras was prefect of Turda County, in a very difficult period from a political, economic and social point of view. After the communist regime came to power, although retired, General Ioan Taras came under the scrutiny of the Securitate. He was pursued and persecuted, his pension was cut, and his property confiscated by the state. Because of this, he encountered great financial difficulties, being forced to borrow money and live with his brother-in-law. He was finally arrested in 1952, but was not sent to prison. Instead was given a mandatory residence. General Ioan Taras returned to Turda, where he died. Unfortunately, the life and activity of this career soldier have not been studied seriously by historians. The information about General Ioan Taras, which are presented by us in this study, comes exclusively from the Archive of the National Council for the Study of Securitate Archives.

Keywords: military career, general, Romanian Royal Army, Turda, Securitate.

- [1] Eugen Gergely, *Turda Istorie și Contemporaneitate*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005, p. 184.
- [2] *Ibidem*, p. 185.
- [3] Valentin Vișinescu, Tudor Ștefănie, Radu Miclăuș, *Cartea de aur a Turzii, Câmpiei Turzii și a comunelor care fac parte din Comunitatea Urbană Arieș. Eroi și veterani din Primul Război Mondial*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2012, p. 44.
- [4] Valentin Vișinescu, Vasile Miclăuș, Tudor Ștefănie, *Dicționar de personalități turdene*, Cluj-Napoca, 2006, *passim*.
- [5] Valentin Vișinescu, *Patria a Priori*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018, p. 53.
- [6] *Ibidem*, p. 54.
- [7] *Ibidem*.
- [8] Ioan Bembea, *Click pe cultură*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2020, p. 183.
- [9] *Ibidem*, p. 184.
- [10] Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Fond Penal, dosar P. 042046, f. 8 (în continuare ACNSAS).
- [11] *Ibidem*, f. 9.
- [12] *Ibidem*, f. 10.
- [13] *Ibidem*, f. 8.
- [14] *Ibidem*, f. 10.
- [15] *Ibidem*, f. 8.
- [16] *Ibidem*, f. 9.
- [17] *Ibidem*, f. 9-10.
- [18] *Ibidem*, f. 9.
- [19] *Ibidem*.
- [20] *Ibidem*, f. 21.
- [21] *Ibidem*.
- [22] *Ibidem*, f. 22.
- [23] *Ibidem*, f. 23.
- [24] *Ibidem*, f. 24.
- [25] *Ibidem*, f. 5.
- [26] *Ibidem*, f. 6-7.
- [27] *Ibidem*, f. 26.
- [28] *Ibidem*, f. 1 verso.
- [29] *Ibidem*, f. 2.
- [30] *Ibidem*, f. 3.
- [31] *Ibidem*, f. 4.
- [32] *Ibidem*, f. 4 verso.
- [33] *Ibidem*.
- [34] *Ibidem*, f. 16.
- [35] *Ibidem*.
- [36] *Ibidem*, f. 17.
- [37] *Ibidem*.
- [38] ACNSAS Fond Penal, dosar P. 089343, f. 1
- [39] ACNSAS, Fond Penal, dosar P. 042046, f. 25.
- [40] *Ibidem*.
- [41] ACNSAS Fond Penal, dosar P. 089343, f. 1
- [42] ACNSAS, Fond Penal, dosar P. 042046, f. 27.
- [43] *Ibidem*.
- [44] *Ibidem*.
- [45] *Ibidem*, f. 28.
- [46] Răzvan Mihai Neagu, Horațiu Groza, George Mărie, Valer Moldovan și Augustin Rațiu, *reprezentanți ai orașului Turda la Marea Unire persecutați în perioada dictaturii comuniste*, Editura Școala Ardeleană și Editura Mega, Cluj-Napoca, 2019, p. 110.